

УДК 159.923.3

Інтелектуальний капітал людини в контексті стійких індивідуальних рис її особистості

Юланта Вільш

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНИХ НАУК
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. МАРІИ СКЛОДОВСЬКОЇ-КЮРІ, М. ВАРШАВА, ПОЛЬЩА
e-mail: jolanta.wilsh@gmail.com

У статті окреслено роль інтелектуального капіталу у світі, що глобалізується, передусім з огляду на необхідність витримати конкуренцію у світовій економіці. Питання, що стосуються інтелектуального капіталу, обговорено в контексті концепції стійких індивідуальних рис особистості. Вказано значення тих рис, що сприяють зростанню інтелектуального капіталу. Розглянуто збільшення інтелектуального капіталу в індивідуалізованому освітньому процесі, який враховує значення стійких індивідуальних рис особистості.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, стійкі індивідуальні риси особистості, освітній процес.

Постановка проблеми. Значення інтелектуального капіталу у світі, який глобалізується. Інтелектуальний капітал зумовлює якість і результати економічних процесів. Глобалізаційні процеси, що посилюються, примушують підприємства долати гостру конкуренцію не тільки в межах однієї держави, але й світу. Це вимагає наявності відповідних знань і вмінь як у менеджерів, які керують цими підприємствами, так і в працівників, оскільки для сучасної економіки стратегічним багатством є знання й інформація, які виробляються в інформаційному суспільстві всіма його членами — завдяки інтелектуальному капіталові. Сучасна організація потребує працівників, у яких є «засоби виробництва» у вигляді компетенцій [3, с. 207], тобто людей із відповідними кваліфікаціями й можливостями для діяння у сфері, перш за все, інтелектуального функціонування.

В економіці, яка функціонує на засадах вільного ринку, шанс на успіх мають люди ефективні, креативні, інноваційні, гнучкі, заповзятливі тощо. Успіх сьогодні неможливий за відсутності вмінь ефективної роботи з інформацією, у тому числі вмінь пошуку, засвоювання, перетворювання, аналізу, вміння робити висновки, а передусім — «виготовлення» нової інформації. Треба наголосити, що

всі ці операції мають виконуватись дуже швидко. Лише особи, які відповідають цим вимогам, можуть розраховувати на добре оплачувану роботу, визнання й задоволення.

Головні показники економічного розвитку, якими в індустріальному суспільстві були праця й капітал, у наш час були замінені на інформацію та знання. Елвін та Гейді Тоффлери вважають, що застосування фірмами знань призведе до їх значної інтелектуалізації, використання знань у практиці зменшить запит на грошовий капітал, місце якого займає «людський капітал», і наголошують, що знання стає універсальним заміником усіх ресурсів — ключовим ресурсом розвинутої економіки [14, с. 33–38]. Міхел Крозієр вважає, що «інвестиції у розвиток людей, їх свідомість, освіту й досвід повинні посідати найважливіше місце в порівнянні з інвестиціями в матеріальну сферу» [2, с. 57–58].

Юзеф Пенц звертає увагу на те, що інтелектуальний капітал часто має «набагато більше значення, ніж будинки, машини, акції або фінансові внески; ключовим чинником конкуренції стають більш ефективні, порівняно з конкурентами, пошук та виховання талановитих людей. <...> Довгостроковий успіх спирається не на можливості залучення капіталу, а на здатність навчання один від одного, спільного продукування нових ідей» [12, с. 476]. Найбільш вагомими результатами отримують компанії, які у своїй діяльності спираються на людський потенціал, що може бути названим інтелектуальним капіталом [12].

Значення інтелектуального капіталу зростатиме з огляду на необхідність набуття працівником дедалі ширшого обсягу знань і потреби використання їх у виконуваних діях. Але, на жаль, серед проблем, з якими стикаються підприємства, проблема людських ресурсів праці є «найскладнішою і, як виявляється, недооцінюваною. Однак вона важлива, тому що на відміну від матеріальних ресурсів «інте-

лектуальні ресурси» невичерпні і тут, власне, маємо найбільші резерви» [17, с. 44].

У контексті категорії інтелектуального капіталу можна казати про **інтелектуальну підприємливість**, яка полягає «у створенні основ матеріального багатства із нематеріального знання» [8, с. 8]. Людина, яка відрізняється інтелектуальною підприємливістю, створює нові цінності [11, с. 20–22]. Ті, кому притаманний цей вид підприємливості, становлять інтелектуальний капітал підприємства, який в умовах жорсткої конкурентної боротьби має постійно зростати. Таке зростання може бути забезпечене завдяки працевлаштуванню нових працівників з високим інтелектуальним рівнем (у цьому підприємству допомагають консультанти з персоналу) і завдяки підвищенню інтелектуального рівня існуючих працівників у процесі безперервної освіти.

Людський капітал об'єднує «сукупність здібностей і схильностей людини, риси її суспільної особистості, бачення життя й професійної кар'єри, переконання й ідеї, професійні знання, вміння застосовувати знання до розв'язання задач, проблем, алгоритми креативних дій, здатність до моделювання... «Людський капітал» — це така функція людських ресурсів суспільства, що характеризує їхній потенціал життєвої активності, праці, інтелекту й т.і.» [4, с. 145–146]. Влодзімеж Яшкевич пропонує розглядати індивідуальний людський капітал як структуру, що складається із сукупності психофізичних якостей людини, її професійних умінь і культурної компетентності, а також звертає увагу на такі важливі аспекти праці, суттєві для гуманітаріїв і соціологів, як «ставлення до праці, обставини її виконання, задоволення від цікавої, креативної роботи, зростаюче почуття компетентності й автономії працівників, як безпосередню функцію залучення» [4, с. 148].

Через те що «у вартості продукції зростає частка інтелектуального чинника, який забезпечує постійне зростання продуктивності, що уможливорює довгострокове економічне зростання і збільшення курсу акцій» [12, с. 477], знання факторів, які детермінують інтелектуальний капітал, є дуже важливим і може привести до росту цього капіталу й більш ефективного його використання. Оскільки інтелектуальний капітал людини є її внутрішньою цінністю, на особливу увагу заслуговують внутрішні фактори людини, тобто риси її особистості, які детермінують розвиток і функціонування цього капіталу. Основне значення мають тут інтелектуальні передумови людини, на основі яких може вона розвивати інтелектуальний капітал. Ці передумови можна окреслити, спираючись на концепцію стійких індивідуальних рис особистості людини. Знання цих рис і функцій, які вони виконують,

вочевидь є необхідним, тому що від них залежить інтелектуальне функціонування працівника.

Значення стійких індивідуальних рис особистості людини, сприятливих для зростання її інтелектуального капіталу. У людини як в автономної системи [13] можна виокремити дві групи рис.

I група — це індивідуальні риси особистості людини, які виконують ті ж самі функції, що й стійкі керувальні властивості автономної системи; ці риси є незалежними від впливів оточення — не змінюються навіть у тому випадку, коли на людину вчиняють сильний тиск, вони є бар'єром, який протидіє змінам, які могли б зменшити можливості людини щодо керування собою та оточенням.

II група — це змінні риси особистості, які змінюються, вони виконують ті ж самі функції, що й змінні керувальні властивості автономної системи; ці риси залежні від впливу оточення — їх можна формувати, розвивати, вдосконалювати, наприклад в освітньому процесі.

Зміни, пов'язані з розвитком людини в процесі навчання, стосуються лише її змінних рис особистості. Однак розвиток здійснюється на основі стійких індивідуальних рис особистості, це вони обумовлюють його рівень. На розвиток людини впливають також усі зовнішні обставини, змінні риси та здобутий раніше досвід.

Спираючись на концепцію стійких індивідуальних рис особистості, можна окреслити професійні предиспозиції людини й обрати з огляду на них відповідну для неї професію. Ця концепція надає точні й практичні критерії, які уможливають пояснення та прогнозування людської поведінки. Стійкі індивідуальні риси особистості слід брати до уваги в різних галузях людської діяльності, зокрема таких як навчання, виховання, праця, соціальне управління, професійне консультування, розв'язання конфліктів тощо. Це дозволяє оптимізувати діяльність у вказаних галузях.

Серед стійких індивідуальних рис особистості можна виокремити:

- стійкі індивідуальні риси особистості у сфері інтелектуальних функцій (здатність до перетворювання, до відтворювання, талант);
- стійкі індивідуальні риси особистості у сфері міжособових стосунків (емісійність, толерантність, піддатливість) [1, 14].

Прагнення, бажання, потреби та життєві пріоритети людини залежать, головним чином, від її стійких індивідуальних рис особистості. Тому стимули, які відповідають цим рисам, найефективніше спонукають до творчих дій навіть тоді, коли ці стимули слабкі, одноразові й короткотривалі. «Стимули, які враховують стійкі індивідуальні риси особистості, викликають у людини позитивні емоції, надихають і спонукають до творчої активної поведінки, актуа-

лізують внутрішній потенціал людини, виступають гарантією оптимального розвитку» [19, с. 86]. Це відбувається тому, що викликані подразниками позитивні емоції ефективно стимулюють дії, бо власне виклик саме позитивних емоцій є найбільш вдалим методом активізації людини.

З концепції стійких індивідуальних рис особистості витікає, що будь-які види впливу на людину лише в тому разі можуть бути дієвими, коли вони відповідають значенню цих рис для даної людини. Лише у сфері змінних рис особистості людина в змозі пристосовуватися до різних ситуацій. Розрізнення між стійкими і змінними рисами особистості уможлиблює визначення ситуацій, до яких людина може пристосуватися (це можливо лише у відношенні до змінних рис особистості), і ситуацій, які треба пристосувати до людини (що є необхідним стосовно стійких індивідуальних рис особистості).

Стійкі індивідуальні риси особистості в галузі інтелектуальних функцій визначають рівень та вправність мислення, а також вправність дій, тому інтелектуальний капітал залежить від значення цих рис. Ефективність роботи з інформацією залежить передусім від здатностей до перетворювання й відтворення та від таланту. Високі рівні розвитку стійких індивідуальних рис особистості у сфері інтелектуальних функцій сприяють ефективності перетворювання інформації та творення нової, швидкості та якості рішень, ефективній їх реалізації, а отже, допомагають зростанню рівня інтелектуального капіталу.

Якщо розглядати інтелектуальний капітал у певному виді діяльності, тоді його основним показником буде талант людини, який відповідає типу цієї діяльності. Найбільш креативних ідей і діянь можна сподіватися від людини, якій притаманний такий талант і високий рівень здатності до перетворювання.

Людині з високим рівнем інтелектуального капіталу властиві такі риси:

- 1) значна інтелектуальна гнучкість, багатогранність й ерудованість;
- 2) легкість асоціювання й переробки великих обсягів інформації з різних галузей;
- 3) легкість створення нових асоціацій навіть стосовно віддалених галузей;
- 4) прагнення до здобуття нової інформації й уміння користуватися нею;
- 5) бажання пошуку нових можливостей і рішень;

6) уміння вбачати широкий контекст аналізованих проблем;

7) уміння застосовувати комплексний підхід до проблем;

8) уміння вправно поводитись у нових ситуаціях;

9) ефективність аналізу й оцінки фактів;

10) легкість орієнтації в різних галузях знання й життя;

11) уміння логічного мислення і здійснення синтезу;

12) уміння приймати оптимальні рішення;

13) дуже добра пам'ять стосовно всіх отримуваних відомостей;

14) швидке й тривале запам'ятовування інформації, почутої лише один раз, без записування й багаторазового повторювання;

15) здатність із першого разу запам'ятовувати велику кількість різних деталей;

16) здатність зберігання в пам'яті й детального відтворення великих обсягів інформації.

Якостям, зазначеним у пунктах 1–12, сприяє висока здатність до перетворювання. Для рис, представлених у пунктах 13–16, велике значення має здатність до відтворення.

Талант людини в конкретній галузі виступає детермінуючим фактором:

- легкого запам'ятовування й переробки великої кількості інформації, пов'язаної з цією галуззю;

- ефективного створення нової інформації у межах цієї галузі;

- винахідливості, творчості, новаторства, творчої уяви, пристрасі, любові, зацікавлення й ентузіазму в цій галузі;

- ефективного й творчого вирішення проблем з цієї галузі;

- ефективного виконання завдань, пов'язаних із цією галуззю.

Спираючись на віщенаведені аргументи, слід відзначити, що високий рівень здатностей до перетворювання й відтворення¹ та явного таланту в певній сфері діяльності є досконалою основою для досягнення високого рівня інтелектуального капіталу. Такий інтелект можна назвати інтелектуально багатогранністю або генієм².

У світлі концепції стійких індивідуальних рис особистості видається сумнівною думка, яку поділяють чимало дослідників творчості та згідно з якою можна легко навчити людей творчих умінь і якостей [13]. У кожній людини можна похвалити

¹ Питання про значення здатності до відтворення для креативності ми вважаємо відкритим, тому що, з одного боку, дуже добра пам'ять, обумовлена великою здатністю до відтворення, здається, має бути козирем, проте ми відважимося сформулювати тезу, що менша здатність до відтворення, яка не дозволяє пам'ятати дуже багато подробиць проблем, з якими людина стикалася раніше, сприяє формуванню нових рішень, навіть вимагає цього.

² Характеристику різного виду інтелектів подано у [18, с. 239–241].

процеси розвитку, але коли в неї низькі значення стійких індивідуальних рис особистості в галузі інтелектуальних функцій, вона не досягне високого рівня особистості. Відповідно, тоді низьким буде інтелектуальний капітал такої людини.

Вплив стійких індивідуальних рис особистості у сфері між особових стосунків на творчу активність має інший характер, тому що риси ці визначають мотиви людини (які в основному залежать від емісійності) і сферу її діянь (яка залежить від толерантності й піддатливості). Хоча емісійність, толерантність і піддатливість не залежать від впливів оточення, значення цих рис повільно змінюється впродовж цілого життя через старіння людського організму.

Емісійність у людей з часом змінюється, завжди в напрямку від додатних значень через нульові до від'ємних. Темп цих змін у різних людей неоднаковий, тому люди одного віку відрізняються рівнем емісійності. За умови дуже повільного зниження потрібних для творення якостей людського організму в літньої людини може бути додатня емісійність — очевидно, що нижча, ніж раніше. За умови вельми швидкого зниження зазначених якостей у молодій особі значення емісійності може бути від'ємним.

Толерантність упродовж життя людини неперервно збільшується, а піддатливість зменшується. У зв'язку зі зростанням толерантності люди стають більш схильними до добровільного прийняття широкого діапазону стимулів, не відповідних їх наявній емісійності (інакше кажучи, до прийняття незручних для них ситуацій), вони стають більш терплячими, стриманими, вибачливими й більш схильними до компромісів. Вони частіше й без примусу беруть на себе багато зобов'язань.

У зв'язку зі зменшенням піддатливості з часом люди стають більш витривалими стосовно тиску, важче приймають ситуації примушення, стають більш асертивними.

Знання механізму зміни значень стійких індивідуальних рис особистості у сфері міжособових стосунків є важливим з огляду на необхідність їх розрізнення зі змінами, які виникають внаслідок зовнішніх впливів, наприклад в процесі навчання, спрямованого на стимулювання в особистості змін розвивального характеру.

З концепції стійких індивідуальних рис особистості випливає, що зростання інтелектуального капіталу людини здійснюється в процесі розвитку особистості³, але цей розвиток може реалізуватися лише в обсязі змінних рис і є залежним від усіх стійких рис особистості. Чим більшими є

значення стійких індивідуальних рис особистості у сфері інтелектуальних функцій, тим більший потенціал розвитку людини і тим вищі можливості для досягнення високого рівня розвитку особистості, а відповідно, й рівня інтелектуального капіталу. Стимули, які впливають на розвиток людини, є найбільш дієвими тоді, коли вони індивідуалізовані з огляду на значення стійких індивідуальних рис особистості.

Збільшення інтелектуального капіталу людини в освітньому індивідуалізованому процесі з огляду на значення стійких індивідуальних рис особистості. Результатом правильно здійснюваного освітнього процесу має бути розвиток осіб, які навчаються. Стимули, які отримує людина, мають бути індивідуалізованими й ураховувати стійкі індивідуальні риси особистості, щоб дійсно ефективно сприяти розвитку людини — індивідуалізація процесу навчання повинна полягати передусім у пристосуванні до стійких рис окремих осіб, які беруть участь в освітньому процесі. Через те, що кожна людина має свої значення стійких індивідуальних рис особистості, доречна індивідуалізація процесу навчання в сучасних шкільних системах неможлива, тому що одні й ті самі стимули транслуються всій групі учнів.

На тему індивідуалізації навчання опубліковано багато праць. Їхні автори наголошують на її необхідності. На думку Тадеуша Левовицького, «однією з основних умов забезпечення учням максимальних можливостей розвитку особистості є індивідуалізація навчання» [9, с. 5]. Адже «уніфіковане навчання, орієнтоване на можливості „середніх“ учнів, не стимулює належним чином особистісний розвиток усіх категорій учнів» [5, с. 6], і, як підкреслює Георгій Куявінський, «навчально-виховний процес тим ефективніший, чим більшу й різноманітнішу активність учнів він викликає, її умовою є індивідуалізація, що полягає у пристосуванні навчання до учня» [6, с. 16]. Чеслав Купісієвич вказує на низку недоліків системи освіти, серед яких «домінування фактографічної пам'яті над змістом, який би сприяв розвитку мислення учнів, особливо новаторського мислення; уніфікація, яка вимагає добирати матеріал за принципом: „кожному одне й те ж саме“, а не „кожному те, що є для нього найкращим“ — згідно з його можливостями й уподобаннями» [7, с. 17].

Вищенаведені думки, як і багато інших, висловлених на цю тему, вказують, що суттю процесу освіти була, є і завжди буде індивідуалізація. Незважаючи на те, що з цим погоджуються всі, протягом кількох десятиліть зроблено дуже небагато, щоб насправді індивідуалізувати процес навчання.

³ Розвиток особистості ми обговорювали в розділі книжки «Теорія праці», озаглавленому «Розвиток як функція механізму саморегуляції» [18, с. 93–111].

Гадаємо, що причиною такого стану речей є не-доліки психологічного знання, яке не дозволяє зрозуміти суті змін, що відбуваються в особистості людини. Адже за мовчазною згодою прийнято тезу, згідно з якою всі риси особистості можна формувати. Результатом прийняття цієї хибної тези є незадовільна ефективність навчання.

З огляду на те, що психічні процеси можна вважати процесами керування, кібернетика як наука про керування дозволяє пізнавати їх способом, який властивий точним наукам. При цьому вона передбачає серед керувальних властивостей людини, сукупність яких становить її особистість, виокремити дві групи рис особистості, а саме риси залежні й незалежні від впливів оточення. Брак у вчителів знань з цієї теми призводить до того, що вони настійливо підходять до учня як до пластичного об'єкту, що не приносить бажаних результатів, тому що не відповідає дійсності.

Чимало пов'язаних з індивідуалізацією проблем, що їх здавна усвідомлювали видатні польські педагоги, можна сьогодні вирішити завдяки концепції стійких індивідуальних рис особистості. Йдеться передусім про можливість з'ясування значень стійких індивідуальних рис особистості учнів і функцій, які ці риси забезпечують не лише в процесі навчання, але в будь-яких ситуаціях. Концепція дозволяє зрозуміти, який вплив на реакції людини мають ці риси, а отже, якого роду впливи, з огляду на значення вказаних рис, слід застосовувати до людини, щоб спонукати її до належного перебігу розвитку. Таким чином, зазначена концепція допомагає краще пізнати й зрозуміти особистість людини й механізми її розвитку. Це дає змогу визначити умови, потрібні для оптимального розвитку кожного індивіда.

З концепції стійких індивідуальних рис особистості витікає, що учень повинен навчатися передусім того, до чого в нього є талант, тому що він легко засвоює інформацію в галузі таланту. Обсяг інформації, що йому подається, має бути пристосований до значення його відтворювальної здатності. Учня, якому не притаманне високе значення відтворювання, що знаходить вияв у труднощах заучування напам'ять, не треба до цього примушувати, бо це вимагатиме від нього надто великих зусиль і витрат часу, а ефект буде мізерний. Надання учневі інформації з предметів, яких він не любить, має бути обмеженим до необхідного мінімуму, аби уникнути відрази від багаторазового повторювання такої інформації. До того ж, учень швидко забуває інформацію з предметів, яких не любить.

Тим часом в освітньому процесі, як правило:

- усі учні трактуються однаково;
- усі учні отримують однакову інформацію;

- до всіх учнів ставляться однакові вимоги;
- усі учні зобов'язані засвоїти ту саму інформацію.

Однорідна освіта, яка постачає усім учням однакові стимули, не є адекватною, якщо враховувати значення стійких індивідуальних рис особистості учнів, у більшості з них викликає знеохочення й утому, учень лише примушений здійснювати якусь працю. Вплив школи досі полягає, головним чином, у примушуванні учнів, що не приносить позитивних результатів. Учень спонукають до дій, не відповідних значенням стійких індивідуальних рис їх особистості, і так само часто унеможливають для них дії, які б відповідали значенням стійких рис. Оскільки такі впливи порушують природній розвиток учня, треба їх позбутися зовсім або хоча б обмежити й замінити впливами, що стимулюють самостійну, активну і творчу поведінку учня і допомагають йому розвиватися згідно з його природженими налаштуваннями, якими є стійкі індивідуальні риси його особистості, саме такий розвиток є найефективнішим [16, с. 83].

У системі освіти, для якої характерні вказані вище недоліки, відмінником є учень, якому притаманний високий рівень здатності до відтворювання, навіть тоді, коли у нього немає таланту в жодній галузі, так само як і високої здатності до перетворювання. Натомість учневі з високим рівнем таланту, якому бракує здатності відтворювання, набагато важче через слабку пам'ять. Він присвячує багато часу навчанню з предметів, до яких таланту не має, і змушений занедбати ті предмети, до яких має талант. Найбільший інтелектуальний потенціал у талановитих учнів, яким водночас притаманне високе значення здатності до перетворювання.

Висновки. З концепції стійких індивідуальних рис особистості виходить, що найвідповідніша кожному учневі система освіти повинна:

- дати змогу учневі добре пізнати себе, свою особистість, зрозуміти свої потреби, прагнення, поведінку – такі можливості дає йому ознайомлення зі значеннями власних стійких індивідуальних рис особистості;
- допомагати у професійному й життєвому самовизначенні учня, яке б відповідало його стійким індивідуальним рисам особистості;
- дати учневі змогу самореалізуватися через здійснення своїх можливостей, які випливають з його стійких індивідуальних рис особистості;
- допомогти учневі розвивати компетенції, вміння й настановлення, які дозволять йому обрати життєвий шлях, відповідний його стійким індивідуальним рисам особистості;
- реалізувати потреби учня, що витікають з його стійких індивідуальних рис особистості, надаючи йому відповідні стимули;

- створювати умови, які допомагають учневі розвиватися згідно з його стійкими індивідуальними рисами особистості, вивільнюючи його творчі можливості, що вибігають з цих рис;
- відкинути примушування учня до дій, які не відповідають його стійким індивідуальним рисам особистості, натомість дати можливість діяти згідно з цими рисами;
- дати можливість учневі обирати спосіб навчання, властивий йому з огляду на значення його стійких індивідуальних рис особистості;

- розвинути в учневі вміння уникати й вирішувати міжособові конфлікти й уміння самостійно добирати людей з огляду на відповідність їхніх стійких індивідуальних рис особистості для різних видів ситуацій [16, с. 84].

Якщо перебіг освітнього процесу зовсім не відповідає значенням стійких індивідуальних рис особистості учня, а також його змінних рис, то такі умови унеможливають його розвиток у цьому процесі, а отже, не дозволяють збільшити інтелектуальний капітал, що є результатом цього розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільш І. Концепція сталих індивідуальних рис особистості як засіб удосконалення освіти / І. Вільш // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : наук.-метод. журн. – 2001. – Вип. 1. – С. 23–31.
2. Crozier M. Przedsiębiorstwo na podsłuchu. Jak uczyż się zarządzania postindustrialnego / M. Crozier. – Warszawa : PWE, 1993.
3. Gableta M. Człowiek i praca w zmieniającym się przedsiębiorstwie / M. Gableta. – Wrocław : Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Łangego we Wrocławiu, 2003.
4. Janiewicz W. Kapitał intelektualny – tworzenie i wykorzystywanie / W. Janiewicz // Praca. Gospodarka. Społeczeństwo : Studia i szkice socjologiczne dedykowane Profesor Jolancie Kulpickiej / [red. K. Doktor, K. Konecki, W. Warzywoda-Kruszewska]. – Jydu : Wydawnictwo Uniwersytetu Jydzkiego, 2003.
5. Kujawicki J. Indywidualizacja w problemowym nauczaniu uspołeczniającym w szkole podstawowej / J. Kujawicki. – Poznań : Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych, 1978.
6. Kujawicki J. Indywidualizowane nauczanie problemowo-grupowe w szkole podstawowej / J. Kujawicki. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1978.
7. Kupisiewicz Cz. Paradygmaty i wizje reform oświatowych / Cz. Kupisiewicz. – Warszawa : Isk, 1955.
8. Kwiatkowski S. Przedsiębiorczość intelektualna / S. Kwiatkowski. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000.
9. Lewowicki T. Indywidualizacja kształcenia, dydaktyka ryńcowa / T. Lewowicki. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1977.
10. Mazur M. Teoria układyw samodzielnych / M. Mazur. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1966.
11. Pawiowski K. Możliwość rozwoju przedsiębiorczości intelektualnej / K. Pawiowski // Master of Business Administration. – 1997. – № 2.
12. Penc J. Systemowe zarządzanie organizacją. Nowe zadania, funkcje i reguły gry / J. Penc. – Szczytno : Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, 2007.
13. Proctor T. Tworzenie rozwiązywanie problemuw. Podręczniki dla menedżeruw / T. Proctor. – Gdansk : Gdanskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2002.
14. Toffler A. Budowa nowej cywilizacji / A. Toffler, H. Toffler. – Poznań : Znak i Ska, 1996.
15. Wilsz J. Interpretacja struktury społeczeństwa w aspekcie teorii systemuw autonomicznych / J. Wilsz // Postępy Cybernetyki. – 1988. – R. 11. – Z. 1.
16. Wilsz J. Przemiany edukacyjne z punktu widzenia podejścia systemowego i koncepcji stajich indywidualnych cech osobowości człowieka / J. Wilsz // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia / [pod red. T. Lewowickiego, J. Wilsz, I. Ziaziuna, N. Nyczkaio]. – Człochowa ; Kijw : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Człochowie, 1999.
17. Wilsz J. Rola wianściowości sterowniczych przy rozwiązywaniu problemuw kadrowych / J. Wilsz // Humanizacja Pracy. – 1987. – № 3.
18. Wilsz J. Teoria pracy. Implikacje dla pedagogiki pracy / J. Wilsz. – Krakw : Impuls, 2009.
19. Wilsz J. Znaczenie koncepcji stajich indywidualnych cech osobowości dla poradnictwa zawodowego / J. Wilsz // Pedagogika Pracy. – 2001. – № 38.

The intellectual asset of a person in the context of stable individual character traits.

Ylsh I., PhD (Pedagogy), Professor, Maria Curie Skłodowska University, Warsaw, Poland, e-mail: jolanta.wylsh@gmail.com.

The article indicates the role of the intellectual asset in the globalizing world first of all taking into account the necessity to withstand the competition in the world economy. The matters concerning intellectual asset are discussed in the context of stable individual character traits concept. The meaning of traits contributing to the growth of intellectual asset was indicated. The growth of intellectual asset in the individualized educational process which in its turn takes into account the meaning of stable individual character traits was considered.

Keywords: intellectual asset, stable individual character traits, educational process.

Вильш И. Интеллектуальный капитал человека в контексте устойчивых индивидуальных черт его личности.

В статье обозначена роль интеллектуального капитала в глобализирующемся мире, прежде всего с учётом необходимости выдерживать конкуренцию в мировой экономике. Вопросы, касающиеся интеллектуального капитала, обсуждены в контексте концепции устойчивых индивидуальных черт личности. Указано значение черт, способствующих росту интеллектуального капитала. Рассмотрено увеличение интеллектуального капитала в индивидуализированном образовательном процессе, учитывающем значение устойчивых индивидуальных черт личности.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, устойчивые индивидуальные черты личности, образовательный процесс.